

באלהים נעשה-חיל וְהוּא יְבוֹס צְרִינוּ:

היבטים לשוניים בפרשת אמר פה

דקדוקי קריאה בפרשת אמר, בהפטרה ובראשון של בהר

ב לְשֹׂאָרוֹ: להיזהר מהבלעת האל"ף. לא לְשׂרוֹ! עם זאת השי"ן בשוא נח	
ג וְלֹאֲחֹתָו: כאן הו"ו בשוא והלמ"ד בפתח ¹ , העמדה קלה בלמ"ד למנוע הבלעת האל"ף החטופה	
ד לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוֹ: מוטעם מרכא-טפחא, מונח-אתנחתא, אין לקרוא 'לא-יטמא בעל, בעמיו'.	
ה לְחֹלּוֹ: הטעמה כפולה: מאיילא ² בה"א וסו"פ בלמ"ד	
ו וְהָיוּ קָדָשׁ: טעם נסוג אחור לה"א	
ז מֵאִשָּׁה: יש להקפיד על קריאת המפיק להבדילו מה'אשה', ללא מפיק, המוזכרת מוקדם יותר בפסוק	
ט תַּחֲלֶ: הת"ו בצירי ולא בקמץ	
י עַל-רֹאשׁוֹ שְׁמֶן: התיבה הראשונה מוטעמת במונח לגרמיה ³	
יג אִשָּׁה בְּבִתּוּלָּהָ: הבי"ת הראשונה רפה על אף שהיה מקום לחשוב שיש כאן דין צבותות ⁴	
כא טז עליית שני	
כא יח שָׁרוּעַ: שין שמאלית	
כא כ אֹו תַבְלִל בְּעֵינָיו: טעם טפחא בתיבת אָו	
כא כג מְקַדְּשִׁי: השי"ן בפתח	
כב ב וַיִּנְזְרוּ: הוא"ו בשווא נע	
כב ג הַקְּדָשִׁים: כאשר הקו"ף דגושה עקב ה"א הידיעה (וכן בַּקְּדָשִׁים) הקו"ף בחטף קמץ ונקראת	
(במבטא הישראלי) כחולם. במילה קְדָשִׁים ללא ה"א הידיעה, הקו"ף בקמץ רחב ונקראת כפתח	
כב ד יֹאכֵל: הכ"ף מנוקדת בפתח ולא בצירי	
כב ו וְטָמְאָה: הטי"ת בקמץ גדול והמ"ם בשווא נע	
כב ח לְטָמְאָה-בָּה: הטי"ת בקמץ קטן והמ"ם בשווא נח, אין להבליע את האל"ף לא לְטוֹמָה!	
כב י לֹא-יֹאכֵל קָדָשׁ: טעם נסוג אחור לוי"ד, גם בהמשך הפסוק וכן הדבר בפס' יא, יג	
כב יג וְשָׁבָה: הטעם בבי"ת מלרע	
כב טז וְהָשִׂיאוּ: שין שמאלית. בְּאֶכְלָם: האל"ף בקמץ קטן	
כב יז עליית שלישי	
כב יט לְרֹצְנֵכֶם: אתנח בראש הפסוק ללא הכנה של טיפחא לפניו. אין לעשות ניגון טיפחא בהברת הצד"י	
כב כא יְהִי־בֹ: דגש חזק בבי"ת מדין דחיק	

¹ בפרשת נזיר במדבר ו ז: וְלֹאֲחֹתָו וי"ו שרוקה ולמ"ד בשווא נח.

² אין זה טעם מפסיק אלא טעם מחבר על אף היותו כטפחא מצד צורתו

³ עפ"י ספר "טעמי המקרא" מאת הרב ברויאר, עמ' 66.

⁴ שתי אותיות בגד"כפת בראש מילה ומאותו מוצא (לא כל צירוף!) כשלפניו תיבה המסתיימת בהברה פתוחה ומוטעמת בטעם מחבר, כגון 'ותתפשחו בגדוד' או 'ואכבדה בפרעה'. אך דין זה מתקיים רק כאשר הראשונה מבין השתיים מנוקדת בשווא נע וכאן הבי"ת מנוקדת בחירק. יש ספרים שהשתבשו בזה.

כב כד וְבִאֲרָצְכֶם: הבית בשוא נח

כב כה מִשְׁחָתָם: המ"ם בקמץ קטן

כב לג וְנִקְדְּשִׁיתִי: הטעם בת"ו מלרע

כג א עליית רביעי

כג ב דָּבָר: ארבע פעמים מופיעה התיבה 'דבר' לאורך קריאה זו: שתי הפעמים הראשונות מוטעם בגרשיים ושתי הפעמים האחרונות בתביר. **מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ**: הטעם לא נסוג, ולכן מקום הטעם באל"ף. וכן בהמשך הפרשה.

כג ג תַּעֲשֶׂה: העמדה קלה בת"ו שלא יישמע כפתח

כג יז מְמוֹשְׁבֵיכֶם: טעם קדמא מעל הבי"ת, ככלל, תיבה זו תמיד תבוא בהטעמה משנית בהברת הבי"ת.

תְּבִיאֹו: דגש חזק באל"ף⁵. **שְׁתִּים**: בחלק מהדפוסים מוטעם בטעם יתיב ובחלקם בפשטא. גרסת היתבי עיקר

כג כב וְבִקְצָרְכֶם: הבי"ת בשווא נח למרות הגעיה בוי"ו. **לְעֹנִי**: העמדה קלה בלמ"ד להדגשת הסגול המורה על מיודע

כג כג עליית חמישי

כג כז בְּעֶשְׂוֹר: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

כג ל וְהֶאֱבֹדְתִי: הטעם בת"ו מלרע, העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף שלאחריה

כג לב שִׁבְתְּכֶם: הת"ו בשוא נע

כג לג עליית ששי

כג לח שִׁבְתָּת ה' וּמִלְבֹּד מִתְנֹותֵיכֶם וּמִלְבֹּד ... וּמִלְבֹּד כָּל-נִדְבְּתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ: כל הדגושות בתוך המילה בשוא נע

כג לט בְּאַסְפָּכֶם: האל"ף בקמץ קטן

כד א עליית שביעי

וְיִקְחוּ: הוא"ו בשווא נע. **לְהַעֲלֹת**: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה

כד ג לְפָרְכָת: הלמ"ד בשווא נע, יש להיזהר מהפסוק הדומה בספר שמות (פרשת תצווה)

כד ה וְאַפִּיתִי: במלרע!

כד י יִשְׂרָאֵלִית: הר"ש בשווא נע, כן הדבר בהמשך

כד יד אֶת-הַמִּקְלָל: המ"ם בשוא נע⁶

כד טז בְּנִקְבוֹ-שֵׁם: הנר"ן בקמץ קטן, והבי"ת השנייה רפויה

כד יט יַעֲשֶׂה לִּי: טעם נסוג אחור לעי"ן ולכן גם דגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק

כד כ יִנָּתֶן בִּי: טעם נסוג אחור לנר"ן

כד כא מפטיר

⁵ לא ידוע על אופן קריאה אחר עקב הדגש

⁶ בכת"י בחטף פתח להדגיש את הנעת השווא. וכן בפסוק כג.

כד כב מִשְׁפָּט אֶחָד: הפ"א בפתח

הפטרות אמור יחזקאל מד:

טו הַלְוִיִּם: אין געיא בה"א והלמ"ד אחריה בשווא נח, וכן בכל מקום. לְשִׁרְתָּנִי: השי"ן בקמץ רחב והר"ש בשוא נע, כן הדבר בפסוק הבא
יט וּבִצְאָתָם: הב"ת בשוא נח. בְּלִשְׁכָּת: השי"ן בשוא נח על אף הגעיא שלפניה והכ"ף הרפויה שלאחריה

כב וְהָאֱלֹמָנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אֱלֹמָנָה מִכֶּהֱן יִקְחוּ:

למרות שאין הטעמים מורים אחרת, יש להקפיד על הפרדת בין אֱלֹמָנָה ל-מִכֶּהֱן ולהימנע שיבוש הכתובים

כה לְטָמְאָה: הטי"ת בקמץ קטן והמ"ם בשוא נח, לבטא את האל"ף. לא לְטוֹמָה

ל כָּל-בְּבוֹרֵי כָל: טעם נסוג אחור לכ"ף הראשונה. וְכָל-תְּרוֹמַת כָּל: טעם נסוג אחור לר"ש. לְהִנִּיחַ: הה"א בקמץ והנ"ן רפויה

ראשון של בהר:

כה ד שני במנחת שבת

כה ו לְאֶכְלָה: האל"ף בקמץ קטן.

לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמָּתְךָ: טעם טפחא בתיבת לָךְ.

וּלְשִׁכְרֶךָ: געיה בכ"ף, הר"ש בשווא נע,

יש לקרוא: וּלְשִׁכְרֶךָ.

דין דומה בנוגע לתיבה הבאה: וּלְתוֹשֶׁבְךָ.

כה ז וּלְבִהֶמְתֶּךָ: במתיגה זקף (דרבן)

כה ח שלישי במנחת שבת

כה ט בְּעֶשְׂוֹר: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

הכתב והקבלה. אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאִמְרַת אֱלֹהִים. בני אהרן, אף הקטנים (ספרא), כי שם בן יאמר גם על הקטן, שבהיותו קטן יצטרך לאביו, וכ"א (סנהדרין ס"ח ב') בן קטן משמע. ובמכילתא יתרו: לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אֲתָה וּבְנֶךָ (שמות כ, ט) להזהיר גדולים על שביתת הקטנים. ובמכילתא משפטים או בן יָגַח (שמות כא, לא) לחייב על הקטן. והנה בכל שאר מקומות דכתיב בני אהרן הכהנים, לא נוכל לומר אף הקטן, כיון דכתיב אחריו הכהנים, שפי' משרתי המקדש (כי אין כהונה אלא שירות), ואין הקטן ראוי לשירות, וע"כ רק בגדול מיירי, כי מדרך הלשון שיבוא התואר אחר המתואר, ויבוא כהנים אחר בני אהרן, שבני אהרן הם המתוארים בתואר כהנים, אמנם כאן שהקדים כהנים לבני אהרן, ואין כהנים המוקדם יוכל להיות תואר לבני אהרן שאחריו, שפיר נכלל במלת בני אף הקטנים. אמנם צריך ביאור מה הוא אמור אל הכהנים בני אהרן, וכי נצטוו משה לאמר אזהרה זו לקטנים, וגם אם נסבול דוחק זה, הלא נאמר אחריו ואמרת אליהם, כפל אמירות למ"ל? ונ"ל שאין מלת אמור כאן לשון דבור והוצאת דברים בפה, כ"א לשון התנשאות והתרוממות, כמו יִתְאַמְרוּ כָּל פְּעֻלֵי אֶזְרָא (תהלים עז, ד) כלומר יתרוממו,

ובכן את ה' האֱמֶרֶת (דברים כו, יז) וזה' האמירך, וכן אָמְרוּ צְדִיקִים (ישעיהו ג, י) אָמְרוּ לַאלֹהִים (תהלים סו, ג), כלם לשון רוממות מעלה והתנשאות, ומטעם זה נקרא ענף העליון שבאילן אמיר, בְּרֹאשׁ אָמִיר (ישעיהו יז, 1) ע"ש רוממותו וגבהותו על הענפים שתחתיו. והנה שמירת הכהנים מן הטומאה הוא למעלת קדושתם על ישראל, ואם היא מעלה יתרה לכהן המחוייב בכל המצות, והמשמש בעניני מקדש וקדשיו, מכש"כ אם נאמר כי גם הכהן הקטן הפטור מכל המצות ושאינו ראוי לעבודת המקדש, ובכל זאת צריכים לשמרו מן הטומאות, אין לך התרוממות מעלה והתנשאות מדרגה יותר מזה, כי נתעלה בקדושתו הרבה יותר מישראל הגדול בשנים והמחוייב בשאר מצות. הנה על התנשאות הקטן למדרגת כהונה בענין זה אמר הכתוב. אמור אל הכהנים בני אהרן, כלומר הרם את הקטנים שבבני אהרן למדרגת כהנים. כי יש במשמעות בני אהרן שני ענינים, הא' על שלשלת ההולדה לבד להיותם משתלשלים מאהרן, הב' על שלשלת הכהונה שקנו ממנו ונדמו אליו, ואם נאמר בני אהרן הכהנים, שבמלת כהנים הבא אחריו כדין תואר הבא אחר המתואר, ידענו שבני אהרן הקדוש אליו, הוא מענין השני על שלשלת כהונתם, ואין זה רק בגדול הראוי לשרות הכהונה, אבל כאן שאין כהנים תואר לבני אהרן, שאין מדרך המתואר לבוא אחר התואר, ידעי שבני אהרן נקראו על שלשלת הולדתם לבד, והם הקטנים, ואמר א"כ, אמור אל הכהנים בני אהרן ר"ל הקטנים שבכהנים שמצד שלשלת הולדתם הם בני אהרן, אותם תנשא ותרום למדרגת כהנים, והולך ומבאר בענין מה יתעלם למדרגת הכהונה, ע"ז אמר, ואמרת אליהם לנפש לא יטמא. והנה ביבמות קי"ד איתא, אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, לא מכפל לשון אמירה לחוד הוא דילפי להך דינא, כ"א גם ממלת בני אהרן, וכדעת הספרא דלפי המובן בלשון בני אהרן גם הקטנים, יתיישב גם כפל לשון אמירה, כמבואר במה שקדם. אמנם רש"י כ' שם, שתי אמירות הללו למה להזהיר גדולים על הקטנים שלא יטמאו, וכ"כ הרמב"ן אמור אל הכהנים ותחזור ותאמר להם, רבוי אזהרות ילמדונו שיהיו כל בני אהרן נשמרים מן הטומאה גם הקטנים, ולא הבינותי, איך נילף מכפל האמירות לחוד האזהרה על הקטנים, והרא"ם אמר בזה, אמירה ראשונה היא של משה שיאמר לכהנים, ואמירה שני' היא של כהנים שיאמרו לבניהם, כאילו אמר, אמור אל הכהנים בני אהרן אמרו לבניכם לנפש לא יטמא, שהמובן בו שהגדול יזהיר את הקטן שלא יטמא. ע"כ. וכמה קלקול לשון בזה, ובקרבן אהרן השתדל בהשוואת דברי התלמוד עם הספרא, ואמר, גם לפי התלמוד צריכים לפרש בני אהרן הקטנים, ופי' הפסוק לדעתם, אמור אל הכהנים אזהרה זו שלא יטמאו, ובני אהרן שהם הקטנים, ואמרת אליהם לכהנים הגדולים, כי עליהם מוטל שמירת הקטנים, ע"כ. והדוחק מבואר. ולדברינו הך ילפוטא דקטנים מהנך תרתי אתי לן, ודברי הספרא מתאחדים ומשתוים עם דברי התלמוד, הספרא נקט בני אהרן עיקרא דילפוטא, והתלמוד נקט כפל האמירות, אשר ע"י אחד מהם משתנה בהוראתו ע"י הבנת בני אהרן, וכאמור: ע"כ הכתב והקבלה. א"ה. עד כמה שלדבריו פירוש הרמב"ן דחוק, הרי פירושו רחוק מהפשט הרבה יותר.

א"ה. עם זה שאיני מקבל את פירוש הכתב והקבלה על דרך הפשט, הרי ידידנו גור אריה צור מפרש כך על דרך הדרש.

אָמֵר וְאֶמְרָתָּ. לפשוטו של מקרא פירש רש"י אמור, ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהוא לשון האֱמֶרֶת. ככתוב (דברים כו, יז-יח). אֵת ה' הָאֱמֶרֶת חֵיוֹם לְחַיּוֹת לָךְ לַאלֹהִים וְגו', וזה' הָאֱמִירָךְ חֵיוֹם לְחַיּוֹת לֹא לְעַם סִגְלָהּ וְגו'.

⁷ ראב"ע מזכיר פירוש זה אבל אינו מסכים עמו.

ואמרו חז"ל בברכות (ו ע"א א) מאי לשון הַאֲמִירָה והַאֲמִירָה לשון חטיבה אחת. אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שאתם אומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם ומי כַּעֲמֹךָ יִשְׂרָאֵל גוי אחד בארץ (דברי הימים א, יז, כא).

ועל דרך הלשון, יש לומר שאין מקרא יוצא מדי פשוטו, ולשון הַאֲמִירָה והַאֲמִירָה הוא גם לשון אמירה. אלא שהם נאמרו בלשון הפעיל, שמפעיל את האחרים לעשות פעולה. כגון הלביש, האכיל, כן כאן יש לשון הַאֲמִירָה, שגורם לזולתו לומר. וכביכול הקב"ה מאמיר אותנו ואנו מאמירים אותו. הוא מאמיר אותנו כלומר בצוותו עלינו גורם לנו לומר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד.

ועל ידי כך שאנו אומרים שמע ישראל... ה' אחד אנחנו כביכול מאמירים אותו לומר עלינו שבח "ומי כַּעֲמֹךָ יִשְׂרָאֵל גוי אחד בארץ". ועל ידי כך הוא מאמירנו לשון חטיבה אחת, הוא עושה אותנו חטיבה אחת בעולם, כלשון חז"ל הנ"ל, ואנו מאמירים אותו כביכול להיות חטיבה אחת. כלומר הוא מאמירנו להאמירו וחוזר חלילה ללא הפסק כלל. וזה שנאמר הַאֲמִירָה והַאֲמִירָה.

מלוא העומר. אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים. במדרש רבה (כו:): 'אמור אל הכהנים', הדא הוא דכתיב וְרָאִתָּה ה' טְהוֹרָה עֹמֶדֶת לְעַד (תהלים יט, י), אמר ר' לוי מיראה שנתירא אהרן מלפני הקב"ה, זכה וניתנה לו הפרשה הזו שאינה זזה ממנו ולא מבניו ולא מבני בניו עד סוף כל הדורות, ואיזו, זו פרשת המת, שנאמר וַיֹּאמֶר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן. ומקשה ביפה תואר, הא אשה גרושה ג"כ לעולם.

ויראה על פי מה שאמרו במדרש תנחומא: כל מה שהקב"ה מזהיר את יראיו הוא בשביל קדושתן וטהרתן וכו'. לפי שכל מה שהוא מתקדש בקדושה יתירה, צריך ליהדר יותר, כמו שהבגד הדק מקבל כתם בקל יותר מהגס, א"כ תוספת אזהרה לכהנים שהם מקודשים יותר, ואהרן על כל הכהנים, וכמו שכתבתי עה"פ 'אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו', פתח ברבים 'הכהנים', 'אליהם', וסיים ביחיד 'לא יטמא'. ופירשנו שהקדושה נמשכת להם מאהרן קדוש ה', אף שמצדס אינם ראויים לקדושה הלזו, לכן אמר שזכו לכך בשביל שורש קדושתן שנמשך להם מאהרן אשר ראוי לקדושה זו אשר לנפש לא יטמא בעמיו [וזהו שאמרו במדרש שפרשת המת דייקא 'זכה וניתנה לו הפרשה הזאת שאינה זזה ממנו ולא מבניו ולא מבני בניו עד סוף כל הדורות', היינו שפרשת המת ניתנה לכל זרע אהרן בזכותו של אהרן אשר שורשו היה טהור, וזכו כל זרעו אחריו להרחקה מטומאה רק מכוחו].

והנה כבר פירשנו אהא דלמד בעירובין (דף יג:): לטהר השרץ, אמר רבינא אני אדון ואטהרנו, מה נחש שממית [אדם ובהמה] ומרבה טומאה, טהור כשמת, [דרך שמונה שרצים טמאים], כל שכן שרץ, ודחי מעשה קוץ בעלמא קעביד. ופירש"י וז"ל: לאו קל וחומר הוא, דאין זה חומר אם הוא ממית ומרבה טומאה, שהרי כמו כן יש קוצים שהן ממיתין ומרבין טומאה והן טהורין, עכ"ל. וכתבנו דהכי קאמר, שמרבה טומאה מצד שורשו, שהמיתה הוא בעטיו של 'נחש', א"כ הוא אב לטומאת מת, וא"כ לא דמי לקוץ.

ולכן לא חש רבינא לדחית 'מעשה קוץ בעלמא קעביד' וכוונת רבינא הוא, דאם בשורש טומאה, משפיע השורש על כל היוצא ממנו להיותם טמאים, מידה טובה מרובה בשורש קדושת אהרן, שבודאי משפיע טהרה על כל זרעו היוצאים ממנו עד סוף כל הדורות, ושפיר אמר הכתוב 'אמור אל הכהנים' שכל כח קדושת טהרתם הוא מפני שהם 'בני אהרן', אשר לנפש לא יטמא בעמיו].

והשתא לפי שהיה תלויה על אהרן שעשה העגל, וידוע שכשעמדו על הר סיני היה ראוי שיהא המות נפסק, רק בעגל חזרו לקלוקולם, והשתא לפי מחשבת ההמון, גרם אהרן הטומאה, ואין ראוי שיתקדש בזה בקדושה יתירה שיהיה נבדל מן הטומאה יותר מישראל [שהרי הוא גרם המיתה

והטומאה ע"י חטא העגל. אבל באמת כוונת מחשבת אהרן קדוש ה' לטוב היה, לזאת אמר שזכה לפרשת טומאה, ומזה מופת שלא חטא בעגל ואדרבה עשה בזה תיקון.

הרב אליעזר פולאייס נר"ו. **וְנִפְשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּז**, ראיתי להעתיק בזה משו"ת חת"ס יו"ד סי' שלח לענין כהן שנטמא במת ולא נטהר עדיין דאינו רשאי ליטמא שוב למת אע"פ שהוא טמא, וז"ל, שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן שלח ומ"ש רמב"ם בסוף דבריו דלהראב"ד כהנים בזה"ז אינם מזהירים על הטומאה כיון שכולנו טמאי מתים יעיין בדגול מרבבה בי"ד סי' שע"ב ד"ה אמר יחזקאל וכו' ונהירנא כד הוינא טלי יוצק מים ע"י מורי חסיד שבכהונה הגאון מה"י נתן אדלער ז"ל שנת תקמ"ג בעברנו דרך פראג ראה פני הגאון נב"י זצ"ל⁸ והי' פלפולם בדברי הראב"ד. והנב"י הראה למורי זצ"ל את אשר כ' על גליונו ומ"י ז"ל פלפל עליו ונפרדו זה מזה והחליפו פלפולם ע"י. ואני הייתי מוציא ומבי' הדברים ואז חזר בו הגאון נב"י והוסיף על הגליון הך אמר יחזקאל וכו' ואני בעניי אח"י כמו שלשים שנים מצאתי שכ"כ הראב"ד בתמים דעים סס"י רל"ז דאסורי' מן התורה ודברי סמ"ק סי' מ"ח אין לו מובן וצ"ע. על כל פנים אין לו למכ"ת משען בזה. א"ה. גם בשו"ת רבי עקיבה אייגר ז"ל מ"ת יח מבואר שאין לסמוך בזה על הראב"ד.

כא ז הרב אליעזר פולאייס נר"ו. **וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁה לֹא יִקְחוּ** גו', לפי שמצינו לרבותינו ז"ל בכמה מקומות שהעלו תשובותיהם מה שניצחו למינים בפירוש המקראות ראיתי להעתיק בזה משו"ת חתם סופר אה"ע ח"ב סי' קע"ד אהאי קרא. אספרה כמו זה כמה שנים שעברו הי' בארץ איטלי' גבירה עשירה א' נישאת לא' שכופין להוציא לטובת האשה מחמת ממון ופטרה ואח"כ נשאה עיני' בכהן א' וכל חכמי איטלי' אסרו לישא גרושה ובליעל ההוא בטש שרגא⁹ מגוי לגוי ומשרי המלוכה לשרי המלוכה ומלומדיהם עד שבא הדבר לשרי גדולי' היושבי' ראשונה במלכות קונסיסטאריוס בווינ ונשאו ונתנו כל המלומדים וצדקו בעיניהם טענת הכהן באומרו כי הדעת נותן אשה גרושה מאישה היא בזיון לכהן המקודש לה'. פלוני הוציאה מביתו והוא ישאנה! אבל אשה שהיא גרשה את בעלה אין זה בזיון לכהן ומה שנמצא בש"ס ופוסקי' נגד זה הוא המצאת וחומרת חכמים שאין ראוי לשמוע להם בזה והוחלט פסק שמותר לו לישאנה אך יען שצריך הקיר"ה¹⁰ לחתום בחתימת ידו הגדולה וכשבא הדבר לפניו אמר אין ראוי לחתוך הדין בלי שאלת חכם אחד מחכמי הדת ההוא שאינו מהרבנים אולי ימצא תי' על קושי' זו וימן ה' אז בוין א' מחכמי הזמן החדשים המתפלספי' וכבר מת תהי' מיתתו כפרה על כל עונותיו ברם זכור אותו לטוב בדבר הזה וזאת היתה תשובתו כשנעייין בפשטות בקרא לא נמצא בדתינו שום אופן שיופרדו הזיווג זה מזה אלא באם הבעל אינו חפץ בה ולא תמצא היא חן בעיניו אבל בהיפוך שהיא אינו חפיצה בו אפי' מוכה שחין לא מצינו בשום מקרא שיהי' יכולת להתירה לעלמא רק היא המצאה מחכמי ישראל ועתה ממנ"פ אם האשה והכהן הזה סומכי' על חכמי ישראל הם אמרו גם זו אסורה לכהן ואם נניח הפסוק כפשוטו א"כ אינה מגורשת ועודנה אדוקה בבעלה הראשון וישרו דבריו בעיני הקיר"ה והשרים ולא נישאת לכהן ולא נתחללו.

⁸ פגישה בין שני גאונים מיוחדים בדורם. האחד מפרנקפורט, ומשנהו מוצאו מפולין.

⁹ נתן שוחד. עיי' בבלי שבת קטז א על רבן גמליאל ואחותו ששיחדו שופט נוצרי שפרסם את עצמו שאינו נוטל שוחד. בעוד שהאחות נתנה (או הבטיחה לתת) מנורת זהב רבן גמליאל נתן (או הבטיח) חמור לובי, ואחרי שהנוצרי חזר בו מתמיכתו באחות. היא הזכירה לו את המנורה, ור"ג הגיב 'החמור בעט במנורה' כלומר השוחד שלי ניצח.

וזו כוונת החתם סופר.

¹⁰ הקיסר האוסטרי.

ובהוכחי עם החכם ההוא אמרתי לו פן יהי' חכם בעיניו ע"כ אומר לו כי זה האיש שאשתו בוחלת בי ומאוס בעיני' הרי הוא עובר על עשה של וְאַהֲבַתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ (ויקרא יט, יח) לצערה בצערה דגופא אפי' יהי' פרוש ממנה מ"מ מעגנה ומצערה ומה דעלך סני לחברא לא תעביד ואם הוא מוכה שחין אפי' שניהם רוצים לדור זע"ז מ"מ עוברי' על מצות עשה וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשְׁתִּיכֶם (דברים ד, טו) ויען כי קיי"ל מ"ע ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו ע"כ מכין אותו לקיים מצות עשה הנ"ל עד שיתרצה לגרש ושוב יעיין במה שהסביר הרמב"ם ספ"ב מגירושין נמצא זה מגרש מרצונו ובדין והשתא אם מרצונו לא מצאה חן ועובר על ואהבת לריעך יכול לשלחה מביתו בגירוש' כ"ש אם מרצונו לקיים מ"ע הנ"ל שיכול לשלחה בגט פטורי' וצדקו דברי רז"ל ואין עול ח"ו אלו דברי עמו וכשר הדבר לפניו.

כב כב חזון איש. מהו מום "גרב" או גֵּרֵב או יִלְפֶּת לא תִּקְרִיבוּ אֵלֶּה לְיָי' בליקוטי הגר"א למכליתין (בכורות) הנדפס במשניות, מנה הגר"א בחשבון המומין גרב יבש מבפנים ומבחוץ, וגרב יבש מבפנים, וחזוית המצרית, ותימה דא"כ איכא תלתא מלבד חזוית המצרית ובגמ' משני דגרב דקללות הינו יבש מבפנים וזה הוי מום ומתני' בלח מבפנים ומבחוץ וקרא דמומין ביבש מבפנים ומבחוץ, וכולן אינן מצרית. ושחין מצרים היינו חזוית המצרית, ולשון הגמ' אינו כן דמסיים דמצרים יבש מבפנים כו' אלמא דגרב דקללות היינו חזוית המצרית, וכ"ה בהדיא ברש"י, וכן הר"מ מנה גרב וילפת ותו לא, וכ"מ בגמ' מ"ג א' דאמר לכתוב ילפת ולא בעי גרב, ואי יִלְפֶּת מצרית וגרב קל ממנו שפיר אצטריך גרב אלא ודאי גרב וילפת חד מינא.

כב לב הרב חיים גריינימן ז"ל. וְלֹא תַחֲלִילוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אמרו ז"ל (משנה אבות ג') כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, ומכלל הן אתה שומע לאו, וביומא פ"ו א' אמרו על עוון חילול השם במי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות, והפליגו שם בזה, מה הבריות אומרות עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה¹¹ כו', הנה על שאין דבורו בנחת עם הבריות כבר נקבע חלקו בחלול השם, ובחלול השם שנינו אחד שוגג ואחד מזיר, אם כן אפוא גם אם נחשוב שהננו נוהגים כשורה, הרי אמירת הבריות קובעת את הדברים, ולכן מן הראוי לטכס עצה כיצד יהא שם שמים מתאהב על ידינו.

תחלת כל דבר מן הראוי להתיחס לכל אדם כאילו הוא הגדול ואנחנו הקטנים, ובאמת אין אתנו יודע עד מה, וכבר אמרו (בבלי פסחים נ א) עולם הפוך ראיתי.

ואף החברים בינם לבין עצמם יהא חביב כבודם כבוד עצמך, ואם כי תחלה יהא הדבר כעין מלאכותי, הרי עם הזמן יקבע הדבר כהרגל טבעי, להקדים בשלום כל אדם, ולהשתדל לסייעו ולסעדו כפי האפשר.

לקבוע זמן מסויים אחת לשבוע להתבונן מה נעשה בשטח הזה, ומה ניתן לתקן ולשפר, ומה טוב לקרא אגרת הרמב"ן על הענוה. והרי וְאַהֲבַתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ (ויקרא יט, יח) מצות עשה דאורייתא, ונמשלה לכל התורה, ואם זה שאנו מדברים עמו מרגיש שלא בנוח, הרי בטלנו מצות עשה זו בזמן שיש בידינו למנוע הדבר.

כב כד. וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ שׁוֹ"ת שאילת יעבץ חלק א סימן קיא הנדון אם יש איסור סירוס בדגים. ולכאורה הוא תלמוד ערוך שמותר. דאיתא פ' הספינה שסירס הקדוש ברוך הוא ללויתן

¹¹ משום מה הבריות מאשימים את התורה על אדם שאינו הגון בהתנהגותו או בעסקי ממזנו. אע"פ שלא חסרים כנגדו הרבה אחרים שנוהגים כן בלי שלמדו תורה. והרב ז"ל אומר שבזה יש להחשיב את דעת הבריות אע"פ שהיא מעוותת.

ובת זוג¹² וידוע במדרש שהקב"ה מקיים התורה. אבל באמת אין למדין הלכה מאגדה כמו שאמרו ז"ל. ועוד שהרי אמרו שם ג"כ שסירס לבהמות בהררי אלף. אלא ע"כ ליכא למילף מנה. וי"ל ג"כ כיון דבידי שמים הוא מישרי שרי. כדשרינן לְסָרִיס בְּיַד שָׁמַיִם לְבֹא בַקְהָל. ה"ה לאיסור סירוס כל בידי שמים ליתא לאיסורא. כמ"ש בס"ד דשני איסורין הללו שוין להחמיר וה"ה להקל. והיינו דשרי לסרס התרנגול ע"י שנוטל כרבלתו דמעצמו מסתרס. ואף על גב דגרמא הוא הכי שרי משום דמיקרי בידי שמים כמו בצמקה הריאה ודו"ק. הנלע"ד יעב"ץ ס"ט¹³.

כג ב הרב דוב לנדו נר"ו. אֲשֶׁר תִּקְרָאוּ אֶתֶם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֱלֹהֵי הֵם מִזְעֲרֵי אֲשֶׁר תִּקְרָאוּ אֶתֶם, דרשינן מינה אֶתֶם (הכתיב החסר נותן לקרוא אֶתֶם) אפי' אנוסים. בדין אתם אפי' אנוסים (תוספתא ריש פ"ב דר"ה) פי' החסדי דוד דמיירי שנאנסו ע"י נכרים. לכאורה אם לא יכוונו (הבית דין) לקדש, ינהגו הציבור שלא כדין (וא"כ צריכים הם לכוון לקדש ממש). ואף אם ינהגו כדין (פי' דהיינו שיודיעו שלא התכוונו) מי לא ידעי בזה הגויים ויתלו הגויים בב"ד שאשמים הם בזה (שלא נעשה משום כך רצונם) ויבואו לידי סכנה. ועוד דלומר בפיהם שהחודש מקודש (פי' בלא להתכוון כלל לקדש) אין בזה ממש ולא כלום הוא (ויל"ע מגדרי תליוהו וובין וכיוב"ז). וא"כ יל"ע באיזה מציאות מיירי הכא שיש צורך בדרשה מיוחדת אתם אפי' אנוסים בהכרחים גויים, ועי'.

כג יא הכתב והקבלה. וְהִנֵּי אֵת הָעֶמֶר. מעלה ומוריד מוליך ומביא לארבע רוחות העולם, ואמרו המחברים לפי שאין דבר מרים לב בני אדם ומחטיאם כשפע רב טוב, כמאמר וַיִּשְׁמַן וַיִּשְׂרֹן וַיִּבְעֹט (דברים לב, טו) לאמר פָּחַי וְעֵצִים יָדִי עָשָׂה לִי אֵת הַחֵיִל הַזֶּה (דברים ח, יז), ולמען דעת כי לה' הארץ ומלואה פירות ופירי פירות, וכח האדם בם אין כי הכל הבל, לכן צוה טרם יהנו מתנובת השדה וטרם יטעמו מלחם קלי וזכרמל, יביאו מראשית הקציר אל הכהן, להורות בזה כי ממנו ית' הכל, ויניפוהו לר' רוחות העולם למעלה ולמטה, להורות כי כללית העולם שלו ית' הוא האדון המשפיע לנו כל טוב למלאות הגרנות בר ואסמיו שבע, ואנחנו עבדיו צריכים לשמוע תמיד בקולו, ודבריהם נכונים ע"ד הפשט; ומזה יפתח לנו שער בינה לדעת טעם שקראה התורה מנחה זו בשם עומר שהוא ע"ש המדה כמ"ש וְהָעֶמֶר עֶשְׂרִית הָאִיפָה (שמות טז, לו), שלא מצינו דוגמא זו בשאר מנחות שנקראו רק ע"ש הכלי כמנחת מאפה תנור מרחשת וכדומה, אבל להקרא ע"ש המדה לא מצינו, ולמה לא קראה בשם מנחת בכורים כאשר כינה בשם זה וְאֵם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכֹרִים לַיהוָה אֱבִיב (ויקרא ב, יד), ושם זה יותר נכון לפי הזמן; אמנם אחרי שתכלית המכוון בתנופת מנחה זו להתבונן בינה שלא נייחס שפע הטובות הזמניות אל ההנהגה הטבעית רק אל ההנהגה העליונה ית' היא אשר הכין לפנינו כל טובות זמניות להיותנו מוכנים לפנינו לעבודתו, הנה אל כוונת ההשתעבדות למצותיו קראה מנחה זו בשם עומר שנכלל בו גם כן לשון ההשתעבדות, מן וְהָתַעֲמֵר בּוֹ וּמָכְרוּ (דברים כד, יז) שפי' ענין תשמיש העבודה, שאנו מודים בעומר התנופה שהצלחות הזמניות אינם לתכלית עצמותן כ"א להיותן אמצעים המביאים אל תכלית האמתית להחזיק את ידינו להיות פנויים לעבודת ה'; ובחנת ותדע מזה ג"כ המכוון בענין ספירת העומר,

¹² לשון התלמוד בבלי בבא בתרא עד ב, אמר רב יהודה אמר רב: כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו - זכר ונקבה בראם, אף לְוִיתָן נָחַשׁ בָּרַח וּלְוִיתָן נָחַשׁ עָקְלָתוֹן (וישעיהו כז, א) - זכר ונקבה בראם, ואלמלי נזקקין זה לזה - מחריבין כל העולם כולו, מה עשה הקדוש ברוך הוא? סירס את הזכר [רשב"ם שלא יזקק לשאך לגיס אי"ל ללא ליסוי ליה לער תלויה], והרג הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא, שנאמר: וחרג את התנין אשר בים (ישע' שס). ואף בְּחַמּוֹת בְּהֶרְרֵי אֱלֹף (תהלים ג, י) - זכר ונקבה בראם, ואלמלי נזקקין זה לזה - מחריבין כל העולם כולו, מה עשה הקדוש ברוך הוא? סירס הזכר, וצינן הנקבה (כדי שלא תתאוה לזכר) ושמרה לצדיקים לעתיד לבוא. ¹³ פתרון ר"ת זה הוא סיפיה טב או סימן טוב וכד' ר' ברוך אפשטיין בעל התורה תמימה בספרו מקור ברוך א דף שמה טוען שפתרון ראשי תבות זה הוא 'ספרדי טהור' ומסביר שהכוונה לגולי ספרד שלא קיבלו עליהם את הנצרות גם לא באונס, אלא גלו לארצות שקיבלום, ובנה על זה קו תוהו ואבני בזהו, הבל הבלים הכל הבל!

אשר יקשה על הדעת מאד, שתקנו לנו מתקני הברכות לברך וצונו על ספירת העומר, וכך נוסח ספירת הימים והשבועות שבידינו שהוא קשה המכוון ע"ד הפשט בלשון. היום כך וכך בעומר¹⁴, מהו המכוון ממנו, לספור שעברו כך וכך ימים מן היום שהיה ראוי בזמן הבית להקריב מנחה שהיתה שיעור מדתה מדת עומר; אמנם לפי המבואר במ"ש שאין טעם הנחת שם עומר על שיעור המדה לבד וגם ענין ההשתעבדות נכלל בו, לשונות אלו מיושבים ג"כ, כי כל הימים שמפסח ועד עצרת הם באמת ימי הכנת ההשתעבדות, להיות מוכשר וראוי אל ההשתעבדות האמתי והוא יום מתן-תורה, אשר לתכליתו היתה היציאה ממצרים כמ"ש בְּהוֹצִיאָךְ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדֶנּוּ אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה (שמות ג, יב), והימים האלה נקראו ימי העומר, ירצה ימי ההשתעבדות, ונצטוונו על ספירת יום יום מימי הכנת השתעבדותנו זו, והוא הנקרא ספירת העומר, ואין המכוון בזה לידע כמות הימים לבד כענין ספירות העם, כמה וכמה ימים עברו. אבל עיקר מכוונו ההשגחה והעיון על איכות הימים, כענין פִּי עֵתָה צַעֲדֵי תִסְפֹּר (איוב יד, טז), וְכָל צַעֲדֵי יִסְפֹּר (איוב לא, ד), שאין ענינם לדעת כמות מצעדי רגליו, אבל ענין השגחה ועיון על איכות צעדי והנהגותי, והמכוון האמתי במלות ספירת העומר, השגחה ושימת עין על איכות השתעבדותנו אליו ית', להכין לבבינו להתקדש ולהתטהר יום יום בימים האלה (ולזה הנהיגו קדמונינו להגות מפסח עד עצרת בס' משלי ומס' אבות, להתקדשות וטהרות המדות), ובאמרנו היום כך וכך בעומר המכוון בו הוראת שמחת תודה במה שעברו עלינו כמות ימים אלה אשר השתעבדנו בהם תאות ומחשבות לבבינו לעבודתו ית', אם הוצאת דברים על התקוה והתוחלת שבנפשינו, וההסכמה על להבא עד בואנו אל העבודה התכליתית שהוא יום מתן-תורה, כדאיתא במכדרשב"י וספרתם לכם, לכם דייקא וכו' לכם לעצמכם ולמה בגין לאתדכאה ולקבלא אורייתא (זוהר ח"ג דף צז), וזה מסכים עם דעת חכמי האמת מתקוני פגמי הספירות בימי העומר כל יום ויום לפי מדרגות, ובמכדרשב"י (זוהר תצוה קפ"ב ב'), בעי לכפרא על ביתי ולקדשא לון, ובמה מקדש לון בחושבנא דעומר. ובחנת ותדע כי בשמירת המצות בימי הפסח מכל מיני הפסד שאור וחמץ, היא הוראה למה שיאות לאדם עצמו, כי הלשונות הללו כבר גלו חז"ל עליהם באמרם שאור שבעיסה מעכב, גם הכתוב אומר אֲשֶׁרוֹ חֲמוֹץ (ישעיהו א, יז), מַעֲוֹל וְחֲמוֹץ (תהלים עא, ד), כִּי יִתְחַמֵּץ לִבִּי (תהלים עג, כא), ירמוז להרחיק שאור התכונות הרעות אשר בנפש ההונה, וחמוץ הדעות אשר בנפש המדברת, ומחמצת המעשים אשר בחיונית, אשר גם מטעם זה יקראו ימי הפסח בשם שבת ע"ש השבתת החמץ הגשמי והרוחני, ולכן אמרה תורה מִמִּחֲרַת הַשֶּׁבֶת יִנִּיפֶנּוּ ר"ל יום שני של שבת זו (והוא ט"ז בניסן), בו תהיה ההנפה והתחלת ספירת שבע השבתות, כי ביום ראשון של פסח שבו חיוב אכילת מצה א"צ אל הספירה ר"ל א"צ גלוי דעת השתעבדותנו אליו ית' בפה, כי מעשה אכילת המצה יוכיח כבר על מחשבת טהרתנו לעבודתו ית', ולא תתחיל הספירה רק מיום שבו אכילת המצה רשות, וא"כ כחדא מלתא חשיבו, וקרוב לומר דמטעם זה קרא הנביא יחזקאל את חג הפסח בשם חֲגֹג שְׁבָעֹת יָמִים מִצּוֹת יֶאֱכַל (יחזקאל מה, כא), (ע"ש רש"י), דמתחילין ממנו לספור שבעה שבועות, ואפשר שמטעם זה לא הצריכו לספירה ברכת שהחיינו, דכבר נפטר בברכת המצה (ע"י תשו' הרשב"א מברכת שהחיינו דספירה, והר"ע גמגם עליו בזה בפ' זו, ע"ש); הנה לפי המבואר כמו שהונח שם עומר על אגודת השבלים, שהוא אסור וקשור הגשמי, ככה יורה שם עומר על המאסר הרוחני, לאסור כל תאות יצרו יחד ולשעבדם תחת רצון אדון כל ית', ולכן החג אשר בתשלוש ימי העומר נקרא בשם חג השבועות, שענינו ג"כ שבו ומאסר הרוחני, והוא בעצמו שם עצרת שנקרא חג השבועות בו בפי רז"ל, כמבואר באורך ס"פ ראה. ישים הקורא המשכיל דעתו על

¹⁴ לפי השולחן ערוך די לומר אחרי הברכה 'היום חמישה ימים' למשל, או 'היום שלושים ושלושה יום שהם ארבעה שבועות וחמישה ימים'. ואין צורך להוסיף לא את המלה 'לעומר' וגם לא 'בעומר'. ורק לסופרים בלי ברכה למשל ביום יש להוסיף 'לעומר' או 'בעומר'.

הדברים הנאמרים כאן ושם וימצאם מתאימים יחד, ואינם רחוקים מנקודת האמת: ע"כ הכתב והקבלה. א"ה. לענ"ד קשה עד מאוד לפרש כך בפשוטו של מקרא. העומר נשאר מידת יבש של עשירית האיפה, וקישורו להתעמרות – רחוק למדי. דבריו הובאו בגלל התלהבותו לקבלת עול מלכות שמים.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים

כתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺